



МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

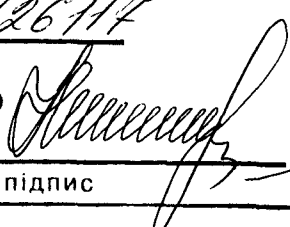
# НАКАЗ

02 10 2014 р.

м. Київ

№ 1124

Про затвердження нормативно-правових  
актів, які регламентують порядок організації  
туристсько-краєзнавчої роботи

Зареєстровано в Міністерстві юстиції України	
" 27 " листопада 2014 р.	
за № 1340/26117	
Керівник реєструючого органу _____	
	підпис

Відповідно до статей 4, 6, 15 Закону України «Про позашкільну освіту», з метою формування здорового способу життя, пропаганди туризму серед дітей, підвищення рівня спортивної майстерності дітей та молоді, забезпечення безпеки проведення туристських походів та екскурсій

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити такі, що додаються:

1) Інструкцію щодо організації та проведення туристських спортивних походів з учнівською та студентською молоддю;

2) Інструкцію щодо організації та проведення екскурсій і подорожей з учнівською та студентською молоддю;

3) Положення про туристські маршрутно-кваліфікаційні комісії навчальних закладів.

2. Департаменту професійно-технічної освіти (Супрун В. В.) подати цей наказ на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.

3. Визнати такими, що втратили чинність:

1) наказ Міністерства освіти України від 06 квітня 1999 року № 96 «Про затвердження Правил проведення туристських подорожей з учнівською та студентською молоддю України», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 20 травня 1999 року за № 320/3613 (зі змінами);

2) наказ Міністерства освіти і науки України від 16 травня 2005 року № 295 «Про затвердження Положення про туристські маршрутно-кваліфікаційні комісії навчальних закладів системи Міністерства освіти і науки України», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 01 червня 2005 року за № 601/10881.

4. Управлінню зв'язків з громадськістю та забезпечення діяльності Міністра (Загоруйко Ю. А.) зробити відповідну відмітку у справах архіву.

5. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

6. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Міністр

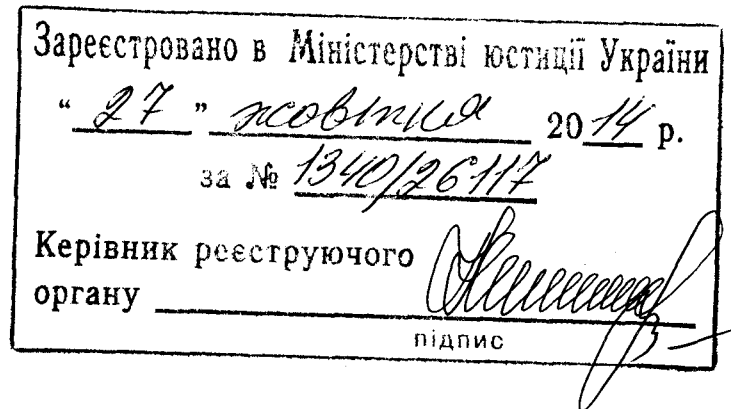


С. М. Квіт

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти і  
науки України

02 жовтня 2014 року № 1124



Інструкція щодо організації та проведення туристських спортивних  
походів з учнівською та студентською молоддю

І. Загальні положення

1. Ця Інструкція розроблена з метою формування здорового способу життя, розвитку спортивного туризму серед учнівської та студентської молоді, підвищення рівня їх спортивної майстерності, збереження життя і здоров'я учнівської та студентської молоді під час проведення туристських спортивних походів та експедицій з активними способами пересування (далі – походи).

2. Дія цієї Інструкції поширюється на навчальні заклади, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України, та органи

управління освітою, що організовують та проводять походи з учнівською та студентською молоддю.

3. Навчальні заклади та органи управління освітою під час підготовки та проведення походів з учнівською і студентською молоддю керуються Конституцією та законами України, іншими нормативно-правовими актами та цією Інструкцією.

4. У цій Інструкції терміни вживаються в таких значеннях:

експедиція з активними способами пересування – похід, основним завданням якого є проведення краєзнавчої роботи щодо вивчення історії рідного краю, довкілля, явищ соціального життя, світової цивілізації, географічних, етнографічних, історичних об'єктів та інших досліджень;

категорійний похід – похід I – VI категорій складності;

категорія (ступінь) складності походу – класифікаційна характеристика спортивної складності походу, що залежить від технічної трудності перешкод, включених до маршруту походу, довжини маршруту та тривалості походу;

категорія (півкатегорія) трудності перешкоди – класифікаційна характеристика складності подолання окремої перешкоди у поході, яка визначається технічними прийомами та спеціальним спорядженням, які необхідні для її безпечного подолання;

комбінований похід – безперервний за часом та маршрутом похід, складовими частинами якого є проходження окремих ділянок маршруту з використанням різних видів спортивного туризму;

локальна перешкода – обмежена в просторі ділянка маршруту походу, для подолання якої необхідно застосування спеціальних технічних прийомів та/або спорядження;

маршрут походу – заздалегідь намічений шлях туристського походу, що характеризується визначеним порядком переміщення туристів по географічних точках;

маршрутні документи туристської групи, що здійснює похід, – маршрутна книжка для походів I – VI категорій складності, маршрутний лист для походів 1 – 3 ступенів складності (далі – ступінь складності) і походів нижче 1 ступеня складності;

міжсезоння – пора року з несприятливими для конкретного виду туризму та/або регіону погодними та/або кліматичними умовами;

некатегорійний похід – похід 1 – 3 ступенів складності або похід нижче 1 ступеня складності, який за протяжністю, тривалістю та/або кількістю і складністю перешкод не відповідає вимогам до походів I – VI категорій складності;

протяжна перешкода – ділянка маршруту походу, що має значну довжину та для подолання якої необхідні загальна фізична та спеціальна туристська підготовка;

туристський досвід – досвід участі в попередніх туристських спортивних походах, подолання перешкод у походах та/або керівництва попередніми походами, подоланням перешкод у походах, підтвержений в установленому порядку;

туристський спортивний похід учнівської та студентської молоді (далі – похід) – подорож, що здійснюється організованою групою учнівської та/або студентської молоді відповідно до цієї Інструкції за заздалегідь розробленим маршрутом з подоланням природних та штучних перешкод різних категорій труднощі у визначені строки.

## 5. Походи поділяються:

за видами спортивного туризму: залежно від основних засобів пересування та характеру перешкод – на автомобільні, велосипедні, вітрильні, водні, гірські, лижні, мотоциклетні, пішохідні, спелеологічні;

за складністю: залежно від кількості та рівня труднощі перешкод, протяжності, тривалості – на походи некатегорійні та категорійні;

залежно від території проведення – на місцеві та дальні.

До місцевих належать походи, що проводяться в межах Автономної Республіки Крим або області, де розташований навчальний заклад або орган управління освітою, який проводить похід. Для навчальних закладів або органів управління освітою, які розташовані в містах Києві та Севастополі, місцевими є походи, які проводяться по території відповідно Київської області та Автономної Республіки Крим. Допускається проведення місцевого походу з виходом на територію суміжних областей, якщо це обумовлено розташуванням навчального закладу, який проводить похід, особливостями місцевості та логічністю побудови маршруту.

Інші походи вважаються дальніми.

6. При проведенні експедиції з активними способами пересування до її підготовки, проведення, складу учасників тощо висуваються вимоги відповідно до складності походу, під час якого вона проводиться.

## II. Повноваження керівника навчального закладу, органу управління освітою, який проводить похід

1. Керівник навчального закладу, органу управління освітою самостійно приймає рішення про проведення походу.

2. У разі прийняття рішення про проведення походу керівник навчального закладу зобов'язаний:

1) сприяти успішній роботі з підготовки та проведення походу, контролювати хід його підготовки, видати наказ про проведення походу, у якому:

визначити мету, район, строк проведення, вид та складність (категорію, ступінь) походу;

призначити керівника туристської групи та його заступника (заступників), помічника (помічників);

затвердити склад учасників походу;

визначити у разі потреби порядок дій керівника групи при плановому поділі групи на підгрупи, а також кандидатури керівників підгруп, їхніх заступників (помічників);

обумовити можливість у разі потреби передачі керівництва туристською групою заступнику керівника.

Для будь-яких походів, крім місцевих походів до 1 ступеня складності включно, наказ видається після отримання рекомендацій маршрутно-кваліфікаційної комісії (далі – МКК), що має відповідні повноваження, щодо можливості проведення походу;

2) провести цільовий інструктаж керівника туристської групи та його заступника (заступників) з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності під час походу згідно з вимогами Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 01 серпня 2001 року № 563, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20 листопада 2001 року за № 969/6160;

3) видати керівнику туристської групи копію наказу про проведення походу та завірити печаткою навчального закладу маршрутні документи туристської групи;

4) контролювати дотримання туристською групою строків проходження маршруту; у разі порушення туристською групою встановлених контрольних строків проходження маршруту встановити зв'язок з органами управління освітою та відповідною аварійно-рятувальною службою для з'ясування місцезнаходження групи та надання їй за потребою допомоги;

5) після завершення походу:

заслухати інформацію керівника туристської групи про похід;

оформити відповідні документи для присвоєння спортивних розрядів учасникам походу;

урахувати результати діяльності керівника, заступника (заступників) керівника при їх атестації та заохоченні.

### III. Вимоги до формування туристських груп та учасників походів

1. Туристські групи для проведення походів формуються з числа вихованців, учнів загальноосвітніх, професійно-технічних, позашкільних навчальних закладів і студентів вищих навчальних закладів, які об'єднуються на добровільних засадах за спільними інтересами, мають відповідний туристський досвід і підготовку для участі в запланованому поході.

2. Кількісний склад туристської групи для проведення походу визначається керівником туристської групи спільно з навчальним закладом або органом управління освітою, який проводить похід, з урахуванням вимог до кількісного складу групи, встановлених у додатку 1 до цієї Інструкції.

3. Вік учасників походів має відповідати загальним вимогам до віку учасників та керівників туристських спортивних походів, встановленим у додатку 2 до цієї Інструкції.

4. До участі в категорійних і ступеневих походах можуть бути допущені учасники, вік яких не більше ніж на один рік менший за визначений в основних вимогах до віку учасників походів, у разі отримання ними теоретичної та практичної підготовки протягом не менше одного навчального року у гуртках, секціях туристсько-спортивного напрямку та за наявності медичної довідки.

До участі у велосипедних походах не можуть бути допущені учасники, які не досягли 14 років, мотоциклетних – 16 років, автомобільних – 18 років.

5. До участі в походах не вище III категорії складності можуть бути допущені учасники, вік яких менше за визначений в загальних вимогах до віку учасників та керівників туристських спортивних походів, викладених у додатку 2 до цієї Інструкції, які беруть участь у поході зі своїми батьками чи



особами, які їх замінюють. Кількість таких учасників не може перевищувати 20 відсотків від загальної чисельності туристської групи. У цьому випадку чисельність групи має бути не менше 10 осіб (без врахування осіб, вік яких менше за визначений в загальних вимогах до віку учасників походів), не менше двох третин учасників повинні мати туристський досвід, передбачений пунктом 6 розділу III цієї Інструкції.

Туристський досвід цим учасникам зараховується лише з віку, зазначеного в загальних вимогах до віку та кількісного складу учасників туристських спортивних походів, установлених у додатку 2 до цієї Інструкції.

6. Учасники походів I категорії складності повинні мати досвід попередньої участі в некатегорійному поході, учасники походів II – VI категорій складності – досвід попередньої участі в поході на одну категорію складності нижче.

7. У походах III – V категорій складності не більше однієї третини учасників можуть становити учасники з досвідом участі в походах на дві категорії складності нижче, у походах II категорії складності – з досвідом участі в походах 3 ступеня складності. При цьому дві третини учасників повинні мати туристський досвід, передбачений у пункті 6 цього розділу.

Учасниками походів II, III категорій складності можуть бути особи, які мають досвід участі в походах на одну категорію складності нижче запланованого в будь-якому виді спортивного туризму.

8. Учасники походів, у яких передбачається проходження локальних перешкод, повинні мати відповідну підготовку та досвід проходження локальних перешкод, складність яких не більше ніж на півкатегорії труднощі (для водного та спелеотуризму – на категорію) нижче максимальної за

передбачувану в запланованому поході.

Не більше однієї третини учасників походів не вище IV категорії складності можуть мати досвід проходження локальних перешкод на дві півкатегорії трудності нижче.

Учасники комбінованих походів, що включають ділянки маршруту з різних видів спортивного туризму, повинні мати відповідний туристський досвід з кожного з видів туризму, ділянки яких включено до маршруту походу.

9. Учасники походів, що проводяться в міжсезоння, повинні мати досвід участі в походах не більше ніж на одну категорію нижче в умовах міжсезоння або участі в походах тієї самої категорії складності у звичайних умовах.

10. У водних походах вище II категорії складності на надувних плавальних засобах та у будь-яких вітрильних походах у кожному екіпажі повинні бути учасники віком старше 18 років (керівник підгрупи) з відповідним туристським досвідом.

У водних походах вище II категорії складності на байдарках при проходженні перешкод, які визначають складність походу, у кожному екіпажі повинен бути учасник, віком старше 18 років (керівник підгрупи) або має досвід проходження перешкод такої самої трудності.

11. Учасники водних походів I – III категорій складності повинні мати відповідний туристський досвід походів у будь-якому класі плавальних засобів, а, починаючи з IV категорії складності, – у тому самому класі плавальних засобів або на байдарці.

12. Учасники зимових походів та походів у міжсезоння повинні мати досвід організації польових ночівель у зимових умовах ("холодних" ночівель).

13. Проходження печер, у яких передбачається застосування апаратів для

автономного дихання, дозволяється учасникам віком старше 18 років.

При проходженні під час спелеопоходу вертикальних печер (починаючи з II категорії складності) та горизонтальних печер (починаючи з III категорії складності) у групі повинно бути не менше одного керівника або його заступника на чотирьох учасників.

14. Учасники походів I – VI категорій складності з будь-якого виду туризму, учасники будь-яких водних і вітрильних походів та будь-яких інших походів, які передбачають подолання водних перешкод, повинні вміти плавати.

15. Туристський досвід учасника походу підтверджується довідкою про залік туристського спортивного походу за формою згідно з додатком 3 до цієї Інструкції. Туристський досвід участі в ступеневих походах може бути підтверджений маршрутними листами, а для походів нижче 1 ступеня складності – наказами про проведення цих походів.

#### IV. Вимоги до керівника, заступника керівника туристської групи

1. Керівник туристської групи, його заступник (заступники) відповідають за життя, здоров'я учасників походу відповідно до законодавства, виконання плану походу, зміст оздоровчої, виховної і пізнавальної роботи, дотримання правил пожежної безпеки, охорони природи, пам'яток історії і культури тощо.

2. Керівник, його заступник (заступники) туристської групи призначаються наказом керівника навчального закладу або органу управління освітою, який проводить похід.

3. Вік керівників походів має відповідати вимогам до віку учасників та керівників походів, встановленим у додатку 2 до цієї Інструкції.

4. Заступником керівника походу може бути призначена повнолітня особа.

5. Кількість заступників керівника визначається навчальним закладом або органом управління освітою, який проводить похід.

6. Якщо в поході беруть участь три або більше туристських груп із загальною кількістю не менше 30 учасників (для походів III, IV категорій складності – не менше двох груп із загальною кількістю не менше 20 учасників) і їх маршрути та графіки руху в цілому збігаються, то можливе покладання загального керівництва цими групами на спеціально призначеного старшого керівника. У цьому разі досвід керівництва походом зараховується старшому керівнику і всім керівникам груп.

7. Керівник походу II, III категорій складності повинен мати досвід участі в поході тієї самої категорії складності в будь-якому виді туризму, а також досвід керівництва походом на одну категорію складності нижче у будь-якому виді туризму, керівник походу IV – VI категорій складності – тієї самої категорії складності у тому самому виді туризму, а також досвід керівництва походом на одну категорію складності нижче у тому самому виді туризму.

8. За рішенням МКК до керівництва походом VI категорії складності може бути допущена особа, яка не має досвіду участі в поході VI категорії складності, але має досвід керівництва двома походами V категорії складності.

9. Керівники походів, у яких передбачається проходження класифікованих локальних перешкод, повинні мати відповідну підготовку та досвід проходження двох локальних перешкод тієї самої півкатегорії труднощі (для водного та спелеотуризму – тієї самої категорії труднощі) як найскладніших

у запланованому поході та досвід керівництва проходженням локальних перешкод, складність яких не більше ніж на півкатегорії трудности (для водного та спелеотуризму – на категорію) нижче максимальної за передбачувану в запланованому поході.

10. Керівники походів, що включають елементи (перешкоди) походів більш високого рівня складності, повинні відповідати вимогам до керівників походів тієї категорії складності, елементи (перешкоди) якої включені в даний похід.

11. Досвід заступника керівника в походах I – V категорій складності повинен відповідати вимогам, які висуваються до досвіду учасників. Заступник керівника походу VI категорії складності повинен мати досвід керівництва походом V категорії складності.

12. Керівник та/або його заступник повинні мати знання і навички з надання першої домедичної допомоги.

13. Керівник та заступник (заступники) керівника будь-якого походу повинні вміти плавати, а керівники водних та вітрильних походів та походів з інших видів туризму, в яких заплановано подолання водних перешкод, крім того, повинні вміти здійснювати рятування потопуючого.

14. При проведенні місцевих походів нижче 2 ступеня складності навчальний заклад за згодою керівника туристської групи та за умови забезпечення безпеки учасників замість заступника керівника може призначити помічника (помічників) керівника з числа учнів (для груп учнівської молоді) або студентів (для груп студентської молоді), які мають досвід участі в походах не нижче такого самого рівня складності.

15. У разі проведення походу в міжсезоння керівник повинен мати досвід керівництва походом, що проводився в міжсезоння, не більше ніж на одну категорію (ступінь) складності нижче запланованого або походом такої самої категорії складності, що був здійснений у звичайних умовах, та досвід участі в поході тієї самої категорії (ступеня) складності.

16. У разі проведення комбінованого походу керівник туристської групи повинен мати відповідний туристський досвід для проходження ділянок кожного виду туризму, що включені в маршрут комбінованого походу.

17. Керівники зимових походів та походів у міжсезоння повинні мати досвід організації польових ночівель у зимових умовах ("холодних" ночівель).

18. Якщо під час проведення спелеопоходу передбачається проходження печер із застосуванням апаратів для автономного дихання, керівник повинен мати досвід роботи у сифонах.

19. У разі використання під час походу транспортних засобів керівник повинен мати відповідний досвід керівництва та участі в походах на відповідному транспортному засобі (автомобіль, мотоцикл тощо).

20. Керівник водних походів I – III категорій складності повинен мати відповідний туристський досвід походів на будь-якому з типів суден, а починаючи з IV категорії складності – у тому самому типі суден або на байдарці.

21. Туристський досвід керівника, заступника (заступників) керівника туристської групи підтверджується довідкою про залік туристського спортивного походу згідно з додатком 3 до цієї Інструкції. Туристський досвід

участі в походах 1 – 3 ступеня складності може бути підтверджений маршрутними листами, а для походів нижче 1 ступеня складності – наказами про проведення цих походів.

#### V. Права і обов'язки керівника та заступника (заступників) керівника туристської групи

1. При підготовці туристського походу керівник туристської групи та його заступник (заступники) зобов'язані:

1) забезпечити формування групи з урахуванням запланованого рівня складності походу, туристської кваліфікації учасників, їх фізичної, технічної та спеціальної підготовки, а також їх психологічної сумісності;

2) ознайомити учасників походу з цією Інструкцією, їх правами та обов'язками;

3) провести цільовий інструктаж учасників, помічників керівника з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності під час походу згідно з вимогами Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 01 серпня 2001 року № 563, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20 листопада 2001 року за № 969/6160;

4) отримати маршрутні документи та копію наказу про проведення походу;

5) проінформувати учасників походу (для походів учнів та студентів віком до 18 років – також їхніх батьків або осіб, які їх замінюють) щодо умов організації та проведення походу та, за необхідності, про фактори ризику в запланованому поході і про відповідні заходи щодо уникнення небезпеки та запобігання травматизму, провести збори батьків учасників походу;

6) забезпечити під час походу додержання учасниками правил дорожнього руху, правил пожежної безпеки, безпеки життєдіяльності;

- 7) забезпечити проходження медичного огляду всіма учасниками;
- 8) розробити план підготовки походу, розподілити між учасниками обов'язки згідно з цим планом;
- 9) організувати всебічну підготовку учасників походу, тренування, перевірити необхідні знання, уміння та навички, зокрема вміння плавати, надавати домедичну допомогу та використовувати туристське спорядження;
- 10) разом з учасниками всебічно ознайомитися з районом походу, розробити основний та запасний варіанти маршруту походу, а також аварійні варіанти виходу з маршруту, вивчити їх складні ділянки, способи та засоби їх подолання;
- 11) підготувати відповідний картографічний матеріал, розробити план та графік походу, визначити контрольні пункти та строки проходження маршруту, ознайомити з цими матеріалами учасників походу;
- 12) за необхідності отримати консультації щодо маршруту в МКК або інших установах та організаціях;
- 13) за необхідності погодити з навчальним закладом або органом управління освітою, що проводить похід, та МКК порядок дій при планових поділах туристської групи на підгрупи, а також кандидатури керівників, заступників (помічників) керівників підгруп, туристська кваліфікація яких відповідає вимогам, викладеним у розділі IV цієї Інструкції;
- 14) організувати підбір, підготовку та перевірку якісного групового та індивідуального спорядження, у тому числі спорядження для страховки з урахуванням вимог техніки безпеки та особливостей конкретного походу (району походу, виду спортивного туризму, категорії (ступеня) складності походу, часу проведення походу тощо);
- 15) скласти кошторис витрат, забезпечити підготовку та підбір продуктів харчування, з'ясувати можливості поповнення запасу продуктів на маршруті;
- 16) одержати у разі потреби дозвіл на відвідування об'єктів, територій, на яких встановлено особливий режим відвідування;



- 17) оформити в установленому порядку маршрутні документи;
- 18) розробити план дослідницької, краєзнавчої, природоохоронної роботи та інших заходів на маршруті, якщо такі заплановано проводити;
- 19) у разі потреби зміни маршруту, складу туристської групи, строків проведення або інших записів у маршрутних документах до від'їзду туристської групи в похід погодити ці зміни з навчальним закладом, що проводить похід, та МКК, що надала рекомендації щодо можливості проведення походу.

2. Під час проведення походу керівник та його заступник (заступники) зобов'язані:

- 1) перед виходом на маршрут та за наявності рекомендації МКК повідомити аварійно-рятувальну службу за місцем проведення походу про проведення походу та його маршрут;

- 2) уживати заходів, спрямованих на забезпечення безпеки учасників походу, забезпечити дотримання учасниками правил техніки безпеки;

- 3) дотримуватися затвердженого маршруту походу;

- 4) робити за можливості відмітки в маршрутних документах про проходження маршруту;

- 5) дотримуватися рекомендацій МКК, зазначених у маршрутній книжці (маршрутному листі), аварійно-рятувальної служби, інших органів з питань, що належать до їх компетенції відповідно до чинного законодавства;

- 6) повідомляти з використанням засобів зв'язку навчальний заклад або орган управління освітою, що проводить похід, відповідну МКК (за наявності рекомендації в маршрутній книжці (маршрутному листі)), а також відповідну аварійно-рятувальну службу про початок та завершення маршруту, а також, за необхідності, про проходження пунктів, визначених МКК або аварійно-рятувальною службою; про зміну маршруту або складу туристської групи за будь-яких обставин після виїзду в похід; про передачу керівництва туристською групою заступнику відповідно до підпункту 1 пункту 4 цього розділу;

7) не допускати безпідставного поділу групи, від'їзду окремих неповнолітніх членів групи без супроводу одного із заступників керівника (від'їзд одного чи декількох неповнолітніх учасників можливий лише за умови, що в групі два або більше заступників керівника);

8) у разі поділу туристської групи на підгрупи керівник повинен:

призначити керівників підгруп (з числа своїх заступників) та їх помічників, які мають відповідний туристський досвід, з урахуванням вимог, викладених у цій Інструкції, та визначити завдання, яке має виконати підгрупа;

визначити завдання підгруп та порядок їх взаємодії;

визначити контрольні строки для кожної підгрупи;

при аварійній ситуації (раптовому виникненні умов, що загрожують життю та здоров'ю учасників походу) ужити заходів щодо збереження життя і здоров'я учасників виходячи з конкретної аварійної ситуації та реальної наявності сил і засобів для її ліквідації;

9) при виявленні зброї, вибухонебезпечних та незнайомих предметів не торкатися і не зрушувати їх з місця, повідомити про знахідку відповідні місцеві органи виконавчої влади чи місцевого самоврядування;

10) у разі нещасного випадку:

терміново організувати надання першої домедичної допомоги потерпілому та його доставку (за необхідності) до закладу охорони здоров'я, викликати за необхідності та за можливості за допомогою будь-яких засобів зв'язку аварійно-рятувальну службу та/або службу екстреної медичної допомоги;

повідомити про випадок, що стався, навчальний заклад або орган управління освітою, що проводить похід, відповідну МКК, орган управління освітою за місцем проведення походу та інші відповідні органи;

11) організувати за потреби та за можливості оперативну допомогу іншій туристській групі, місцевому населенню або іншим особам, що перебувають на території проведення походу і потребують допомоги.

3. Після закінчення походу керівник і його заступник (заступники) зобов'язані:

спільно з учасниками в обумовлені строки підготувати та подати до МКК звіт про похід;

після розгляду звіту в МКК та за наявності позитивної рекомендації оформити та видати кожному учаснику довідку про залік туристського спортивного походу встановленого зразка;

сприяти оформленню та поданню до відповідного органу (організації) документів для присвоєння учасникам групи спортивних розрядів, звань тощо.

4. Керівник туристської групи має право:

1) у разі потреби і за наявності в туристській групі не менше двох заступників керівника передати керівництво своєму заступнику за умови, що заступник має необхідний для керівництва походом (частиною походу, яка залишилася) туристський досвід відповідно до розділу IV цієї Інструкції;

2) урахувуючи фізичний, технічний та моральний стан туристської групи або окремих учасників і свій власний, погодні умови та/або інші обставини, припинити похід і зняти групу з маршруту;

3) урахувуючи фізичний, технічний та моральний стан групи або окремих учасників і свій власний, погодні умови та/або інші обставини, а також у разі потреби надання допомоги потерпілому учаснику групи або іншим особам, що перебувають на території проведення походу і потребують допомоги, змінити запланований маршрут. У разі зміни маршруту у зв'язку з цими обставинами ускладнення маршруту допускається тільки у виняткових випадках і не є підставою для підвищення залікової категорії складності походу.

## VI. Права та обов'язки учасника походу

1. Учасник походу зобов'язаний:

брати участь у підготовці походу відповідно до плану підготовки походу, сумлінно виконувати покладені на нього обов'язки;

своєчасно виконувати розпорядження керівника туристської групи та його заступника (заступників), помічників;

у період підготовки до походу пройти медичний огляд і надати керівникові довідку про стан здоров'я та можливість за станом здоров'я брати участь у поході;

своєчасно повідомляти керівника туристської групи або його заступника про погіршення стану здоров'я чи травму;

дотримуватися правил дорожнього руху, правил пожежної безпеки, правил безпеки життєдіяльності;

володіти необхідними навичками страхівки та самострахівки у поході, знати способи запобігання травматизму;

дотримуватися правил використання туристського спорядження;

при виявленні зброї, вибухонебезпечних та незнайомих предметів не торкатися їх з місця, терміново повідомити про ці предмети керівника туристської групи або його заступника;

не порушувати права та законні інтереси інших осіб;

з повагою ставитись до місцевих жителів, їх звичаїв і традицій;

зберігати довкілля, дбайливо ставитись до об'єктів природи, пам'яток історії, культури.

## 2. Учасник походу має право:

на особисту безпеку, захист життя, здоров'я;

користуватися туристським спорядженням навчального закладу або органу управління освітою, що проводить похід (за його наявності та в порядку, встановленому навчальним закладом або органом управління освітою);

брати участь у виборі і розробці маршруту;

при погіршенні стану здоров'я чи травмі наполягати на припиненні участі в поході, сходженні з маршруту.

## VII. Порядок підготовки та проведення походів

1. Категорія (ступінь) складності походу визначається з урахуванням тривалості походу, довжини маршруту, кількості та трудності перешкод, включених до маршруту походу, та відповідно до основних нормативів туристських походів.

2. Похід має бути безперервним за часом проведення.

При значній технічній складності маршруту за погодженням з МКК його довжина може бути зменшена порівняно з передбаченою нормативами для даної категорії (ступеня) складності походу, але не більше ніж на 25 %.

Не менше 75 % довжини маршруту походу має припадати на його лінійну чи кільцеву частини.

Довжина маршруту походу, як правило, не повинна перевищувати мінімальну довжину маршруту походу наступної категорії (ступеня) складності в даному виді туризму.

3. Якщо комбінований похід складають повноцінні походи з різних видів спортивного туризму, кожен з яких не нижче II категорії складності, загальна складність такого походу може бути визначена МКК на одну категорію складності вище, ніж максимальна складність його складових частин (але не вище V категорії складності).

При цьому досвід участі в поході (керівництва походом) у кожному виді спортивного туризму зараховується відповідно до складності кожної складової частини окремо.

4. Категорійні, дальні ступеневі, а також місцеві ступеневі походи 2, 3 ступенів складності проводяться за умови розгляду маршрутних документів та позитивних рекомендацій МКК, що має відповідні повноваження.

5. При використанні для руху під час походу доріг загального користування, судноплавних водних шляхів, території заповідників, заказників, прикордонної зони тощо учасники та керівники груп зобов'язані дотримуватися встановлених правил порядку руху дорогами, шляхами та перебування на зазначених територіях.

6. Учасники, керівники, заступники керівників будь-яких водних та вітрильних походів під час проходження маршруту повинні перебувати в рятувальних жилетах.

При проведенні водних та вітрильних походів не повинні порушуватися норми вантажопідйомності, пасажиромісткості та спорядження, визначені виробником.

7. При проведенні велосипедних походів усі учасники, керівники, заступники керівників під час руху повинні бути в захисних шоломах.

8. При проведенні спелеопходів під час перебування в печері всі учасники, керівники, заступники керівників повинні бути в захисних шоломах.

9. Поділ туристської групи на підгрупи може здійснюватися:  
для проведення розвідки окремих ділянок маршруту, перешкод;  
при організації базового табору;  
при проведенні на маршруті радіальних виходів з поверненням до початкового пункту виходу, зокрема при проведенні сходження на вершини (перевали), включені в маршрут;

у випадку виникнення аварійної ситуації чи загрози її виникнення, ліквідації наслідків аварійної ситуації;

при наданні оперативної допомоги іншій туристській групі, місцевому населенню або іншим особам, що перебувають на території проведення походу

і потребують допомоги;

в інших випадках, передбачених планом походу;

у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

У випадку поділу групи в складі кожної підгрупи, як правило, повинен бути керівник або його заступник, який її очолює.

10. У разі поділу склад кожної з підгруп не може бути меншим ніж 2 особи.

Якщо ділянка, яку має подолати підгрупа, включає перешкоди, керівник підгрупи повинен мати досвід, достатній для керівництва проходженням цих перешкод, відповідно до пункту 8 розділу IV цієї Інструкції.

11. Тимчасовий поділ туристської групи, що здійснює спелеопохід будь-якої категорії складності, на підгрупи допускається тільки під час перебування в одній печері. У цьому випадку у складі кожної підгрупи повинен бути керівник або його заступник, який її очолює. Кожна підгрупа повинна мати комплект життєзабезпечення, розрахований на забезпечення життєдіяльності підгрупи у випадку виникнення непередбачуваних обставин у печері протягом не менше двох діб.

Директор департаменту  
професійно-технічної освіти



В. В. Супрун

Додаток 1  
до Інструкції щодо організації та проведення туристських спортивних походів з учнівською та студентською молоддю  
(пункт 2 розділу III)

Вимоги до кількісного складу групи

Категорія (ступінь) складності походу	Кількість учасників походу (без керівника та заступника (заступників) керівника)				Мінімальна кількість транспортних засобів		
	мінімальна для груп учнівської молоді	максимальна для груп учнівської молоді	мінімальна для груп студентської молоді	максимальна для груп студентської молоді	автомобілів	мотоциклів	плавзасобів
Одноденний похід	6	30	4 (2) <sup>1</sup>	30	1	1	2
Дво-, триденний похід	6	25	4 (2) <sup>1</sup>	25	1	1	2
1 ст. скл.	6	25	-	-	-	-	2
2 ст. скл.	6	20	-	-	-	-	2
3 ст. скл.	6	20	-	-	-	-	2
I к. с.	6	15	4 (2) <sup>1</sup>	15	1	1	2
II к. с.	6	15	4 (2) <sup>1</sup>	15	1	1	2
III к. с.	6	12	4 (2) <sup>1</sup>	12	1	1	2
IV к. с.	6	12	6 (4) <sup>1</sup>	12	2	2	2
V к. с.	6	10	6 (4) <sup>1</sup>	10	2	3	2
VI к. с.	-	-	6	10	-	-	2

<sup>1</sup> У дужках подано мінімальну кількість учасників автмотопоходів.



## Додаток 2

до Інструкції щодо організації та проведення туристських спортивних походів з учнівською та студентською молоддю  
(пункти 3, 5 розділу III)

Загальні вимоги до віку учасників та керівників туристських спортивних походів

Категорія (ступінь) складності туристського походу	Мінімальний вік (за роком народження, крім випадків, що спеціально обумовлені)											
	керівник	види спортивного туризму										
		пішохідний	лижний	гірський	водний (на байдарках)	водний (на надувних плавзасобах)	велосипедний	автомобілізм (на автомобілях)	автомобілізм (на мотоциклах)	спелеотуризм (горизонтальні печери)	спелеотуризм (вертикальні печери)	вітрильний
Одноденний похід	18 <sup>1</sup>	6 <sup>3</sup>	10	10	10	10	14 <sup>2</sup>	18 <sup>2</sup>	16 <sup>2</sup>	9 <sup>3</sup>	12	9 <sup>3</sup>
Дво-, триденний похід	18 <sup>1</sup>	7 <sup>3</sup>	10	12	10	10	14 <sup>2</sup>	18 <sup>2</sup>	16 <sup>2</sup>	10	12	9 <sup>3</sup>
1 ст. скл.	18 <sup>1</sup>	9 <sup>3</sup>	10	-	11	10	14 <sup>2</sup>	-	-	12	-	-
2 ст. скл.	18 <sup>1</sup>	10	11	-	12	11	14 <sup>2</sup>	-	-	12	-	-
3 ст. скл.	18 <sup>1</sup>	11	12	-	12	12	14 <sup>2</sup>	-	-	12	-	-
I к. с.	19	12	14	14	13	13	14 <sup>2</sup>	18 <sup>2</sup>	16 <sup>2</sup>	13	14	13
II к. с.	20	13	15	15	14	14	15	19	17	14	15	14
III к. с.	21	14	16	16	15	15	16	20	18	15	16	15
IV к. с.	22	16	18	17	16	16	17	20	18	18	18	16
V к. с.	23	17	18	18	18	17	18	20	18	18	18	17
VI к. с.	24	18	18	18	18	18	18	-	-	-	-	18

<sup>1</sup> Вік визначається за датою народження.

<sup>2</sup> Вік визначається за датою народження відповідно до вимог Правил дорожнього руху, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306.

<sup>3</sup> У віці до 10 років учні, вихованці можуть брати участь у туристських походах, які не є спортивними, за винятком випадку, передбаченого пунктом 5 розділу III цієї Інструкції.

Додаток 3  
до Інструкції щодо організації та  
проведення туристських спортивних  
походів з учнівською та студентською  
молоддю  
(пункт 15 розділу III)

Довідка про залік  
туристського спортивного походу

Маршрутна книжка № \_\_\_\_\_

Видана МКК \_\_\_\_\_

(повна назва МКК)

Видана (кому) \_\_\_\_\_

(прізвище, ім'я, по батькові)

Рік та місяць проведення	Район проведення туристського спортивного походу	Вид спортивного туризму	Спосіб (засіб) пересування	Категорія (ступінь) складності	Керівництво або участь

МАРШРУТ ТУРИСТСЬКОГО СПОРТИВНОГО ПОХОДУ

(наводиться маршрут із зазначенням початкового та кінцевого пунктів і основних перешкод із зазначенням їх категорій труднощі)

Спосіб (засіб) пересування	Протяжність, км	Тривалість, днів	Категорія (ступінь) складності	Особливі відмітки МКК
				(назва офіційного змагання зі спортивних туристських походів, зміна категорії складності туристського спортивного походу, незарахування керівництва, заборона участі чи керівництва походами тощо, перешкоди, що визначають категорію складності походу)
Кількість днювань	X		X	
Загалом				

Відмітка про здачу та місцезнаходження  
звіту про туристський спортивний похід  
(інв. № \_\_\_\_\_)

Штамп МКК  
" \_\_\_\_\_ " \_\_\_\_\_ 20 \_\_\_\_\_ р.

Голова МКК  
(підпис) \_\_\_\_\_

Висновки керівника групи щодо фізичної, технічної і тактичної підготовки учасника,  
можливості його подальшої участі та керівництва в туристських спортивних походах

Керівник групи \_\_\_\_\_

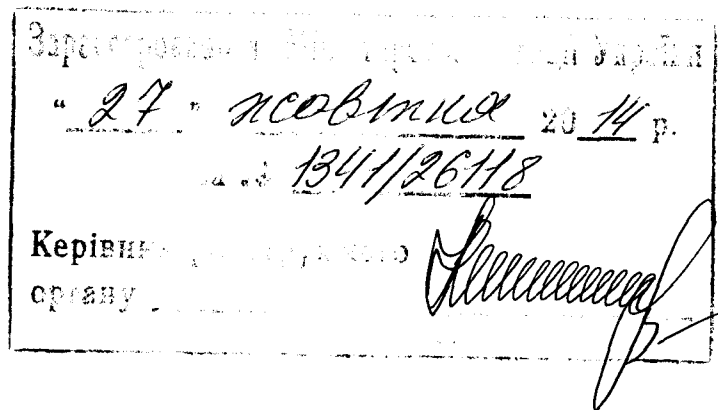
(підпис)

(П. І. Б.) \_\_\_\_\_

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти і  
науки України

02 жовтня 2014 року № 1124



Інструкція щодо організації та  
проведення екскурсій і подорожей з учнівською  
та студентською молоддю

I. Загальні положення

1. Ця Інструкція розроблена з метою збереження життя і здоров'я вихованців, учнів, студентів під час проведення навчальними закладами, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України, та

органами управління освітою екскурсій, подорожей.

2. Дія цієї Інструкції поширюється на навчальні заклади, що перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України, та на органи управління освітою, що організують та проводять екскурсії, подорожі з вихованцями, учнями, студентами (далі – учасники).

3. Навчальні заклади під час підготовки та проведення екскурсій, подорожей керуються Конституцією та законами України, іншими нормативно-правовими актами та цією Інструкцією.

4. У цій Інструкції терміни вживаються в таких значеннях:

дальня екскурсія, подорож – екскурсія, подорож за межі Автономної Республіки Крим або області, на території якої знаходиться навчальний заклад, орган управління освітою, що організують та проводять екскурсію, подорож;

екскурсія – колективне відвідування тривалістю до 24 годин з вихованцями, учнями, студентами визначних місць з освітньою, навчально-виховною, науковою, пізнавальною чи розважальною метою у складі організованої групи під керівництвом осіб, призначених у порядку, встановленому цією Інструкцією;

місцева екскурсія, подорож – екскурсія, подорож, що проводяться в межах Автономної Республіки Крим або області, на території якої знаходиться навчальний заклад, орган управління освітою, що організують та проводять екскурсії, подорожі. Для навчальних закладів, розташованих у місті Києві та місті Севастополі, та відповідних органів управління освітою, що організують та проводять екскурсії, подорожі, місцевими вважаються також екскурсії, подорожі територією відповідно Київської області та Автономної Республіки Крим;

подорож – колективне відвідування тривалістю більше 24 годин вихованцями, учнями, студентами визначних місць з освітньою, навчально-

виховною, науковою, пізнавальною чи розважальною метою у складі організованої групи під керівництвом осіб, призначених у порядку, встановленому цією Інструкцією.

## II. Повноваження керівника навчального закладу, органу управління освітою, що організовує та проводить екскурсію, подорож

1. Керівник навчального закладу, що організовує та проводить екскурсію, подорож, приймає рішення про її проведення без погодження з органами управління освітою.

2. У разі прийняття рішення про організацію та проведення екскурсії, подорожі керівник навчального закладу, органу управління освітою зобов'язаний:

- 1) сприяти підготовці та проведенню екскурсії, подорожі;
- 2) видати наказ про проведення екскурсії, подорожі, у якому: визначити мету, строк проведення, призначити керівника групи, що проводить екскурсію, подорож, його заступника (заступників), затвердити склад учасників та маршрут екскурсії, подорожі;
- 3) провести інструктаж з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності під час екскурсії, подорожі з керівником групи, що проводить екскурсію, подорож, його заступником (заступниками) згідно з вимогами Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 01 серпня 2001 року № 563, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20 листопада 2001 року за № 969/6160;
- 4) видати керівнику групи копію наказу про проведення екскурсії, подорожі та список учасників екскурсії, подорожі, засвідчені у встановленому законодавством порядку;

5) контролювати своєчасне повернення групи, що перебуває на екскурсії, у подорожі;

6) у разі неповернення групи, що перебуває на екскурсії, у подорожі, у встановлений час терміново встановити зв'язок з керівником групи, з'ясувати причини затримки та потребу в наданні допомоги. У разі необхідності або при неможливості зв'язатися з групою, встановити зв'язок з територіальними органами управління освітою, органами внутрішніх справ, відповідною аварійно-рятувальною службою для з'ясування місцезнаходження групи та надання їй за потреби допомоги;

7) після завершення екскурсії, подорожі заслухати інформацію керівника групи про їх результати.

### III. Формування груп, що здійснюють екскурсію, подорож

1. Групи, що здійснюють екскурсію, подорож, формуються з числа учасників, які об'єднуються на добровільних засадах за спільними інтересами. До складу групи включаються тільки учасники, які придатні за станом здоров'я для участі у запланованій екскурсії, подорожі.

2. Кількісний склад групи, що здійснює екскурсію, подорож, визначається керівником групи спільно з навчальним закладом, який організовує та проводить екскурсію, подорож. До складу групи, що здійснює екскурсію, подорож, може входити від 10 до 40 учасників віком від 6 років.

При проведенні автобусних екскурсій, подорожей кількісний склад групи, що здійснює екскурсію, подорож, визначається з урахуванням кількості місць для сидіння в автобусі.

3. Вік керівників та заступників керівників групи, що проводить екскурсію, подорож, повинен бути старше 18 років.

4. Керівник та/або заступник керівника групи повинен вміти надавати першу домедичну допомогу.

5. Фахівець туристичного супроводу, який не є працівником навчального закладу, що проводить екскурсію або подорож, повинен відповідати кваліфікаційним вимогам, визначеним центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері трудових відносин.

6. При проведенні екскурсій (крім автобусних) у межах населеного пункту, де проживають або навчаються учасники екскурсії, призначення заступника керівника екскурсійної групи не є обов'язковим.

При проведенні екскурсій, подорожей з використанням будь-яких видів транспорту (крім автомобільного), пов'язаних з виїздом за межі населеного пункту, де проживають або навчаються учасники групи, керівний склад групи призначається із розрахунку: один керівник та один заступник керівника на кожні 25 учасників та додатково один заступник керівника на кожні наступні 10 учасників.

При проведенні автобусних екскурсій, подорожей керівний склад групи призначається згідно з вимогами Правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 18 лютого 1997 року № 176 (зі змінами).

7. Кількість заступників керівника групи визначається керівником навчального закладу, що організовує та проводить екскурсію, подорож.

8. Керівник групи може призначати помічників з числа учасників групи для допомоги керівнику у проведенні цього заходу.

9. Учасники групи, що перебувають під час екскурсій, подорожей на території заповідників, заказників, національних парків, у прикордонній зоні тощо, зобов'язані дотримуватися порядку перебування на цих територіях відповідно до законодавства України.

#### IV. Права та обов'язки керівника та заступника керівника групи, що проводять екскурсію, подорож

1. Керівник групи та його заступник (заступники) під час проведення екскурсії, подорожі відповідають за життя та здоров'я її учасників згідно із законодавством України.

2. Керівник групи, його заступник (заступники), що проводять екскурсію, подорож, зобов'язані:

1) при організації підготовки екскурсії, подорожі:

забезпечити комплектування груп учасниками відповідного віку та стану здоров'я;

ознайомити учасників екскурсії, подорожі з планом та затвердженим маршрутом їх проведення, історичними та географічними особливостями території, об'єкта (об'єктів), де буде проходити екскурсія, подорож;

провести цільовий інструктаж з учасниками з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності під час екскурсії, подорожі з вимогами Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 01 серпня 2001 року № 563, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20 листопада 2001 року за № 969/6160;

отримати копію наказу про проведення екскурсії, подорожі та список групи; провести збори батьків учасників екскурсії, подорожі (для дальніх



екскурсії, подорожей учасників віком до 18 років);

забезпечити під час екскурсії, подорожі додержання учасниками належного громадського порядку, виконання правил дорожнього руху, правил пожежної безпеки, безпеки життєдіяльності;

провести інформування учасників екскурсії, подорожі про фактори ризику в запланованій екскурсії, подорожі (за їх наявності) і про відповідні заходи щодо запобігання травматизму;

одержати, у разі потреби, дозвіл на відвідування об'єктів, територій, на яких встановлено особливий режим відвідування;

розробити план дослідницької, краєзнавчої, природоохоронної роботи та інших заходів під час екскурсії, подорожі, якщо такі заплановано проводити;

2) під час проведення екскурсії, подорожі:

забезпечити дотримання правил пожежної безпеки, безпеки життєдіяльності, охорони природи, пам'яток історії і культури тощо

вживати заходів, спрямованих на забезпечення безпеки учасників екскурсії, подорожі, зокрема щодо зміни маршруту, припинення екскурсії, подорожі у зв'язку з виникненням небезпечних природних явищ та з інших обставин, що становлять загрозу безпеці учасників;

дотримуватися затвердженого маршруту та плану екскурсії, подорожі (крім випадків, пов'язаних зі зміною маршруту чи плану з метою забезпечення безпеки учасників);

не допускати безпідставного поділу групи, що здійснює екскурсію, подорож, відставання окремих учасників, а також вибуття окремих учасників екскурсії, подорожі без супроводу одного із заступників керівника (від'їзд одного чи декількох учасників можливий лише за умови, що в групі, що здійснює екскурсію, подорож, два або більше заступників керівника);

при аварійній ситуації (раптовому виникненні умов, що загрожують життю та здоров'ю учасників екскурсії, подорожі) ужити заходів щодо збереження життя і здоров'я учасників екскурсії, подорожі, виходячи з конкретної ситуації та реальної наявності сил і засобів для ліквідації

небезпечної ситуації;

у разі нещасного випадку терміново організувати надання першої домедичної допомоги потерпілому та його доставку до закладу охорони здоров'я, викликати за потреби екстрену медичну допомогу;

повідомити про нещасний випадок, що стався, керівнику навчального закладу, органу управління освітою, що проводить екскурсію, подорож, та інші відповідні служби;

про нещасний випадок, що трапився під час дальніх екскурсій, подорожей, також повідомити відповідний орган управління освітою за місцезнаходженням групи;

у разі користування під час екскурсії, подорожі залізничним транспортом забезпечити виконання вимог, встановлених Порядком обслуговування громадян залізничним транспортом, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 19 березня 1997 року № 252 (зі змінами);

3) після закінчення екскурсії, подорожі:

повідомити навчальний заклад, орган управління освітою, що проводить екскурсію, подорож, про її завершення;

за вимогою навчального закладу, органу управління освітою, що проводить екскурсію, подорож, надати звіт про їх проведення.

3. Керівник групи, що проводить екскурсію, подорож, має право:

враховуючи фізичний та моральний стан групи або окремих учасників і свій власний, припинити екскурсію, подорож;

змінити маршрут, припинити екскурсію, подорож у зв'язку з виникненням небезпечних природних явищ та з інших обставин, що становлять загрозу життю, здоров'ю та безпеці учасників екскурсії, подорожі.

## V. Права та обов'язки учасника екскурсії, подорожі

1. Учасник екскурсії, подорожі зобов'язаний:

своєчасно виконувати розпорядження керівника групи, що проводить екскурсію, подорож, та його заступника (заступників);

своєчасно повідомляти керівника групи, що проводить екскурсію, подорож, або його заступника про погіршення стану здоров'я чи травму;

дотримуватись громадського порядку, виконувати правила дорожнього руху, пожежної безпеки, безпеки життєдіяльності;

не порушувати права та законні інтереси інших осіб;

при знаходженні зброї, вибухонебезпечних та незнайомих предметів не торкатися і не зрушувати їх з місця; про їх місцезнаходження терміново повідомити керівника групи, що проводить екскурсію, подорож, або його заступника, які за першої нагоди зобов'язані повідомити про такі предмети відповідні місцеві органи виконавчої влади та/або органи місцевого самоврядування;

з повагою ставитися до місцевих жителів, їх звичаїв і традицій;

зберігати довкілля, дбайливо ставитися до об'єктів природи, пам'яток історії, культури.

2. Учасник екскурсії, подорожі має право:

на особисту безпеку, захист життя, здоров'я;

брати участь у виборі теми та маршруту екскурсії, подорожі;

при погіршенні стану здоров'я чи травми наполягати на припиненні участі в екскурсії, подорожі;

інші права відповідно до чинного законодавства.

Директор департаменту  
професійно-технічної освіти

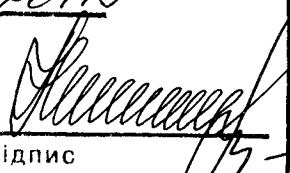


В. В. Супрун

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти і  
науки України

02 жовтня 2014 року № 1124

Зареєстровано в Міністерстві юстиції України	
" 27 " жовтня 2014 р.	
за № <u>1342/26119</u>	
Керівник реєструючого органу _____	
	підпис

## Положення

про туристські маршрутно-кваліфікаційні комісії навчальних закладів

### І. Загальні положення

1. Туристські маршрутно-кваліфікаційні комісії навчальних закладів (далі – МКК) є консультативно-дорадчими органами, які створюються в навчальних закладах, що перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України, з метою надання теоретичної та практичної допомоги навчальним закладам, керівникам туристських груп учнівської та студентської молоді в питаннях організації спортивних туристських походів (далі – походи).

2. Головною туристською маршрутно-кваліфікаційною комісією у структурі туристських маршрутно-кваліфікаційних комісій навчальних закладів є центральна туристська маршрутно-кваліфікаційна комісія (далі – ЦМККО), яка створюється в Українському державному центрі туризму і краєзнавства учнівської молоді (далі – Центр).

3. Туристські маршрутно-кваліфікаційні комісії в обов'язковому порядку створюються в позашкільних навчальних закладах, які відповідають за розвиток туристсько-краєзнавчого напрямку позашкільної освіти в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі (далі – регіональні МКК).

4. У разі потреби та за наявності необхідних кадрів туристські маршрутно-кваліфікаційні комісії (далі – місцеві МКК) можуть створюватися в міських, районних центрах туризму і краєзнавства учнівської молоді, на станціях юних туристів, у загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладах, що перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України (далі – навчальні заклади).

5. ЦМККО, регіональні та місцеві МКК у своїй діяльності керуються Конституцією та законами України, іншими нормативно-правовими актами, а також цим Положенням.

6. ЦМККО, регіональні і місцеві МКК розглядають документи на проведення походів групами учнівської та студентської молоді, а також групами працівників навчальних закладів та органів управління освітою.

7. ЦМККО, регіональні та місцеві МКК мають свій штамп, зразок якого затверджує Центр.

8. Обробка персональних даних здійснюється відповідно до вимог Закону України «Про захист персональних даних».

## II. Організаційні засади діяльності МКК

1. ЦМККО, регіональні та місцеві МКК утворюються в складі голови, заступника (заступників), відповідального секретаря та членів комісії.

2. До ЦМККО, регіональних та місцевих МКК включаються за їх згодою найбільш досвідчені фахівці зі спортивного туризму.

3. Повноваження ЦМККО визначаються відповідно до досвіду її членів та встановлюються наказом Центру.

4. Повноваження регіональних МКК визначаються ЦМККО відповідно до досвіду членів регіонального МКК, після чого затверджуються наказом керівника відповідного навчального закладу, в якому діє регіональна МКК.

5. Повноваження місцевих МКК визначаються регіональними МКК (відповідно до регіону, де розташований навчальний заклад, в якому створюється місцева МКК) відповідно до досвіду членів місцевої МКК, яка створюється, після чого затверджуються наказом навчального закладу, в якому діє місцева МКК.

6. Регіональна МКК визначає повноваження місцевої МКК в межах, які має вона сама.

У разі відсутності в регіональній МКК необхідних повноважень, то повноваження місцевої МКК визначаються ЦМККО.

7. Навчальний заклад, в якому створюється регіональна, місцева МКК для визначення її повноважень, подає до ЦМККО або регіональної МКК, визначеної пунктами 4 – 6 цього розділу:

список членів регіональної, місцевої МКК за формою, затвердженою Центром;

копії довідок про залік спортивного туристського походу членів регіональної, місцевої МКК, які визначають їх кваліфікацію, за формою згідно з додатком 3 до Інструкції щодо організації та проведення туристських спортивних походів з учнівською та студентською молоддю, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 02 жовтня 2014 року № 1124.

8. Кількісний склад членів ЦМККО, регіональної, місцевої МКК визначається навчальним закладом, в якому вона створюється, виходячи з обсягу роботи та її повноважень, але не менше двох осіб з кожного виду туризму.

9. Для отримання повноважень щодо розгляду документів на проведення походів певної категорії складності у складі ЦМККО, регіональної, місцевої МКК не менше двох її членів повинні мати досвід керівництва походом у даному виді туризму на одну категорію вище.

Для отримання повноважень на розгляд документів щодо проведення походів V категорії складності у складі ЦМККО, регіональної МКК не менше двох її членів повинні мати досвід керівництва двома походами V категорії складності в даному виді туризму.

Для отримання повноважень на розгляд документів щодо проведення походів 1 – 3 ступенів складності у складі ЦМККО, регіональної, місцевої МКК не менше двох її членів повинні мати досвід керівництва походами I категорії складності в даному виді туризму.

10. Строк повноважень ЦМККО, регіональної, місцевої МКК становить чотири роки з дати прийняття наказу про їх створення та затвердження складу її членів.

11. Після закінчення строку повноважень або в разі дострокової зміни складу членів ЦМККО, регіональної, місцевої МКК її повноваження визначаються відповідно до пунктів 3 – 11 цього розділу.

12. ЦМККО, регіональну, місцеву МКК очолює голова. Голова, заступник (заступники) голови та відповідальний секретар відповідної МКК призначаються наказом керівника навчального закладу, в якому вона створена. Голова та відповідальний секретар призначаються, як правило, із числа працівників навчального закладу, в якому вона створена.

13. Навчальний заклад, в якому створена ЦМККО, регіональна, місцева МКК, забезпечує умови для її роботи.

14. ЦМККО, регіональна, місцева МКК працюють під контролем керівника навчального закладу, в якому вони створені.

15. Керівник навчального закладу, в якому створена ЦМККО, регіональна, місцева МКК, та її члени, які розглядали документи на здійснення походу та надавали рекомендації щодо можливості його проведення відповідно до цього Положення, не відповідають за дії керівника, заступника керівника та учасників групи під час походу.

16. Розгляд маршрутних документів на здійснення походів та звітних документів про проведені походи може здійснюватися ЦМККО,



регіональною, місцевою МКК з використанням електронних та інших засобів зв'язку.

### III. Зміст роботи МКК

#### 1. ЦМККО, регіональна, місцева МКК:

проводять консультації з питань організації, підготовки та проведення походів;

розглядають маршрутні документи та надають рекомендації щодо можливості проведення походів;

проводять профілактичну роботу, спрямовану на попередження нещасних випадків у походах;

розглядають звітні документи про проведені походи й остаточно визначають категорії (ступені) їх складності;

видають довідки про залік спортивного туристського походу за формою згідно з додатком 3 до Інструкції щодо організації та проведення туристських спортивних походів з учнівською та студентською молоддю, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 02 жовтня 2014 року № 1124;

вносять пропозиції щодо удосконалення роботи МКК, підвищення кваліфікації її членів;

вносять пропозиції щодо заохочення членів МКК та керівників (учасників) походів або накладення на них стягнень за допущені порушення.

#### 2. ЦМККО, крім визначеного в пункті 1 цього розділу, також:

розглядає питання про визначення, продовження повноважень регіональних, місцевих МКК навчальних закладів України відповідно до пунктів 4 – 12 розділу II цього Положення;

надає методичну допомогу регіональним, місцевим МКК навчальних закладів України.

3. Регіональні МКК, крім визначеного в пункті 1 цього розділу, також:

розглядають питання про визначення, продовження повноважень місцевих МКК відповідно до пунктів 4 – 12 розділу II цього Положення;

надають методичну допомогу місцевим МКК, розташованим на відповідній території.

4. Регіональні МКК щороку до 25 січня подають інформацію про роботу за минулий рік за формою, встановленою Центром, до ЦМККО.

Місцеві МКК щороку до 15 січня подають інформацію про роботу за минулий рік за формою, встановленою Центром, до регіональної МКК за місцезнаходженням.

#### IV. Порядок розгляду ЦМККО, регіональною, місцевою МКК маршрутних документів на проведення походів

1. ЦМККО, регіональна, місцева МКК розглядають маршрутні документи на проведення походів і надають рекомендації щодо можливості їх проведення тільки в межах затверджених повноважень відповідної МКК.

2. Якщо категорія складності запланованого походу в цілому або окремих його елементів перевищує повноваження регіональної, місцевої МКК, то вона направляє маршрутні документи тій комісії, що визначила їй повноваження.

Якщо МКК, що визначила повноваження, не має достатніх повноважень для розгляду документів, вони направляються до ЦМККО або іншої МКК (за рекомендацією ЦМККО).

3. Для отримання рекомендацій щодо можливості проведення походу керівник групи подає до ЦМККО, регіональної, місцевої МКК:

маршрутні документи (маршрутний лист для походів 1 – 3 ступенів складності, маршрутну книжку для походів I – VI категорій складності). Форма маршрутних документів встановлюється Центром. Маршрутні документи подаються у двох примірниках, а якщо повноваження регіональної, місцевої МКК недостатні для надання рекомендацій щодо можливості проведення походу запланованого рівня, у трьох примірниках. Один примірник (якщо повноваження регіональної, місцевої МКК недостатні для надання рекомендацій щодо можливості проведення походу запланованого рівня – два примірники) маршрутних документів повинен бути завіреним печаткою організації, що проводить похід;

оригінали або завірени копії довідок про залік спортивного туристського походу за формою згідно з додатком 3 до Інструкції щодо організації та проведення туристських спортивних походів з учнівською та студентською молоддю, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 02 жовтня 2014 року № 1124;

копії картографічного матеріалу, яким група користуватиметься на маршруті;

матеріали (описи, схеми, лоції, паспорти перевалів тощо) щодо складних ділянок маршруту (за необхідності за погодженням з МКК, яка розглядає матеріали).

4. Документи до ЦМККО, регіональної, місцевої МКК повинні подаватися не пізніше ніж за:

10 днів до початку походу – для некатегорійних походів, якщо регіональна, місцева МКК має повноваження для надання рекомендацій щодо можливості проведення походу відповідного рівня складності;

15 днів до початку походу – для походів I – VI категорій складності, якщо регіональна, місцева МКК має повноваження для надання рекомендацій щодо можливості проведення походу відповідного рівня складності;

1 місяць до початку походу – якщо регіональна, місцева МКК не має повноважень для надання рекомендацій щодо можливості проведення походу відповідного рівня складності.

5. При розгляді документів ЦМККО, регіональна, місцева МКК зобов'язані перевірити:

розробку маршруту та графік руху групи за основним та запасним варіантами, наявність та якість картографічного матеріалу;

відповідність туристського досвіду керівника та учасників походу запланованому маршруту;

знання керівником групи району походу, умов пересування та природних перешкод на маршруті;

заходи, передбачені для безпечного проведення походу;

правильність вибору контрольних пунктів і строків проведення походу.

6. При розгляді маршрутних документів ЦМККО, регіональна, місцева МКК мають право вносити пропозиції керівнику навчального закладу, який проводить похід, щодо:

призначення перевірки групи з метою встановлення рівня вмінь та навичок керівника та учасників групи із залученням членів МКК;

усунення виявлених недоліків підготовки, виключення зі складу групи осіб, вік, туристський досвід та/або рівень підготовки яких не відповідає заявленому рівню складності походу;

визначення, що остаточна оцінка категорії складності маршруту буде встановлена МКК після розгляду звіту про похід;

надання обов'язкових для виконання керівником та групою вказівок з приводу дій на маршруті, повідомлення про похід аварійно-рятувальній службі, направлення повідомлень про проходження маршруту тощо (шляхом відповідного запису в маршрутних документах);

визначення способу направлення повідомлень про проходження групою маршруту до МКК, що розглянула документи, із використанням засобів зв'язку;

визначення форми та обсягу звіту про похід.

7. Маршрутні документи, що надійшли до ЦМККО, регіональної, місцевої МКК, реєструються відповідальним секретарем у реєстраційному журналі з присвоєнням відповідного номера та передаються ним голові (заступнику голови) ЦМККО, регіональної, місцевої МКК. Голова (заступник голови) передає документи для розгляду членам ЦМККО, регіональної, місцевої МКК, які мають необхідний досвід.

8. Рекомендації щодо можливості проведення походу записуються в маршрутні документи групи.

Рекомендації щодо можливості проведення походу для проведення походів:

1 – 3 ступенів складності підписує не менше ніж один член ЦМККО, регіональної, місцевої МКК, що має досвід керівництва категорійними походами в даному виді туризму, та голова (заступник голови) ЦМККО, регіональної, місцевої МКК;

I категорії складності підписує не менше ніж один член ЦМККО, регіональної, місцевої МКК, що має досвід керівництва походами в даному виді туризму не нижче II категорії складності, та голова (заступник голови) ЦМККО, регіональної, місцевої МКК;

II – IV категорій складності підписують не менше ніж два члени ЦМККО, регіональної, місцевої МКК, що мають досвід керівництва походами в даному виді туризму не менше ніж на одну категорію складності вище від запланованого, та голова (заступник голови) ЦМККО, регіональної, місцевої МКК;

V категорії складності підписують не менше ніж два члени ЦМККО, регіональної, місцевої МКК, кожен з яких має досвід керівництва походом VI категорії складності в даному виді туризму або не менше ніж двома походами V категорії складності в даному виді туризму, та голова (заступник голови) ЦМККО, регіональної, місцевої МКК.

9. У разі надання позитивної рекомендації щодо можливості проведення походу ЦМККО, регіональної, місцевої МКК відповідальний секретар завіряє маршрутні документи та видає один примірник маршрутних документів та інші матеріали, які подавалися групою, керівнику (заступнику керівника) групи.

Другий примірник маршрутних документів та копія картографічних матеріалів залишаються в ЦМККО, регіональній, місцевій МКК.

У разі надання негативної рекомендації групі повертаються подані нею документи, крім одного примірника маршрутної книжки (маршрутного листа), який залишається в ЦМККО, регіональній, місцевій МКК.

10. Члени ЦМККО, регіональної, місцевої МКК не мають права розглядати маршрутні документи груп, керівниками або учасниками яких вони є.

11. Маршрутні документи зберігаються у ЦМККО, регіональній, місцевій МКК не менше трьох років після проведення походу. Копія

картографічних матеріалів зберігається в ЦМКК, регіональній, місцевій МКК до завершення розгляду звіту про похід.

12. ЦМККО, регіональна, місцева МКК отримують повідомлення про вихід на маршрут, проходження контрольних пунктів та завершення подорожі у строки, що спільно визначені ними та керівником групи, а також керівником навчального закладу.

#### V. Порядок розгляду звітних документів туристських груп про здійснення походу

1. ЦМККО, регіональна, місцева МКК розглядають звітні документи про походи тих туристських груп, яким вони надавали рекомендації щодо можливості проведення походу.

2. У разі припинення діяльності регіональної, місцевої МКК звітні документи про походи груп, стосовно яких вони надавали рекомендації щодо можливості проведення походу, розглядаються ЦМККО або регіональною МКК.

3. При розгляді звітних документів ЦМККО, регіональна, місцева МКК:

перевіряють відповідність пройденого маршруту заявленому та визначають обґрунтованість і доцільність відхилень від заявленого маршруту (у разі їх наявності);

перевіряють наявність підтверджень (корінців телеграм, печаток або штампів у маршрутних документах, фотографій тощо) проходження групою визначених пунктів, визначальних перешкод (перевалів, порогів, вершин тощо);

визначають відповідність пройденого маршруту заявленій категорії складності.

4. При розгляді звіту про проведення комбінованого походу, який складають повноцінні походи з різних видів туризму, кожен з яких не нижче II категорії складності, загальна складність такого походу може бути визначена ЦМККО, регіональною, місцевою МКК на одну категорію складності вище, ніж максимальна складність його складових частин (але не вище V категорії складності і в межах своїх повноважень). У разі якщо загальна складність походу перевищує повноваження регіональної, місцевої МКК, вони повинні направити звітні матеріали зі своїм клопотанням до ЦМККО або регіональної МКК, яка надавала їм повноваження.

5. ЦМККО, регіональна, місцева МКК можуть знижувати категорію (ступінь) складності подорожі, вказану при розгляді маршрутних документів, якщо:

пройдено не весь запланований маршрут;

при розгляді маршрутних документів було визначено, що остаточна оцінка категорії складності маршруту буде встановлена після розгляду звіту про похід;

група безпідставно змінила маршрут під час походу, що призвело до зниження категорії складності запланованого маршруту;

необґрунтовано суттєво збільшено тривалість походу;

окремі учасники походу через певні обставини не пройшли весь запланований маршрут (для цих учасників).

6. У разі прийняття рішення про залік походу ЦМККО, регіональна, місцева МКК:

видають керівнику групи та учасникам довідки про залік спортивного туристського походу за формою згідно з додатком 3 до Інструкції щодо



організації та проведення туристських спортивних походів з учнівською та студентською молоддю, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 02 жовтня 2014 року № 1124;

у маршрутній книжці (маршрутному листі) та у звіті (у разі подання його в письмовому вигляді) роблять відмітки про залік походу та видачу довідок;

маршрутну книжку (маршрутний лист) повертають керівнику (заступнику керівника) групи;

у реєстраційному журналі роблять відмітки про прийняття звіту, залік походу та видачу довідок.

7. Реєстраційні журнали зберігаються в ЦМККО, регіональній, місцевій МКК не менше п'яти років.

Директор департаменту  
професійно-технічної освіти



В. В. Супрун